

De Schermer. Met al 375 jaar beeldbepalende stolpen.

STOLPEN OP DE KAART

Feest in de Schermer. De grote droogmakerij anno 1633 bij Alkmaar bestaat dit jaar 375 jaar. Een jubileum met meer dan voldoende grond voor een heuse feestweek, die de jarige polder organiseert in de laatste volle week van augustus. Meer weten?

Kijk op www.samen375schermer.nl

De stolpboerderijen in de Schermer vieren het jubileum piramidaal mee en staan op verschillende plaatsen langs een uitgestippelde route te kijk langs wegen, vaarten en dijken. De route is verpakt in een aantrekkelijk vormgegeven serie ansichtkaarten met daarop steeds een stolpboerderij zoals deze er nu en een kleine 100 jaar geleden uit zag. Hiermee is de kaartenserie, behalve recreatief en sportief aantrekkelijk, ook bijzonder educatief en informatief. De afbeeldingen en de gegevens steunen vooral op het (foto)archief en de stolpenkennis van Jan de Groot uit de Beemster en de stolpencommissie Schermer zorgde voor realisatie van een kaartenmap met 16 stolpen. De Bouwcompagnie sponsorde

een deel van de kosten. De route staat duidelijk vermeld op de buitenkant van de map, waarin de kaarten zich bevinden. De totale lengte van deze speciale Schermer stolpentocht is 28 kilometer. Een aanrader, en om de kosten hoeft u het niet te laten. Een map kaarten kost € 4,-. En route!

Meer hekken van hout

Ook de houten boerenlandhekken komen op de kaart. Althans dat is de bedoeling van de actie 'Spaar een hek!', die op stapel staat. Landschap Noord-Holland, Galerie Zinc en de Boerderijenstichting gaan een set van acht kunstkaarten uitgegeven waarvan de opbrengst in een pot wordt gestopt om bij boerderijen, op erven, langs wegen en in het land (nog) meer traditionele houten hekken terug te plaatsen. De organisaties hopen op deze manier het gebruik van het houten hek belangrijk te stimuleren. De actie hoopt een sympathiek tegenwicht te kunnen bieden, daar waar juist bij landinrichtingsprojecten

om louter economische redenen het houten landhek massaal het veld moet ruimen. Instanties, bedrijven en particulieren die deze hekkenspaaractie willen steunen, kunnen het bijbehorende bedrag van de oplage van hun keuze nu al overmaken op giro 338181 t.n.v. Boerderijenstichting Noord-Holland of de gewenste oplage kenbaar maken via stolpen@xs4all.nl of dat doen via een van de andere twee genoemde organisaties. De kaarten gaan per set € 10,- kosten; waarmee per 50 sets kaarten één hek wordt gespaard! Het Landschap gaat zorgdragen voor het beheer van de opbrengst en de fysieke plaatsing van houten hekken. Galerie Zinc draagt bij in de samenstelling van de kunstkaarten die zal bestaan uit vier topfoto's uit het boek 'Noord-Hollandse Boerenhekken' van Cor van Sliedregt en vier artistieke afbeeldingen van schilderijen met houten hekken van Co van Assema, Jan Gieling, Jan Groenhart en Han Mes.

Niet overal feest

Dat het niet overal feest is, blijkt uit de stolp-prikelen in Koedijk, Alkmaar, Schermer en Heerhugowaard. In Koedijk lijken de langlopende reddingsplannen voor herbouw van de verbrande stolp 'Nood Gods' plotseling te stranden. Het is nu zelfs denkbaar dat dit gemeentelijke monument alsnog met sloop bedreigd wordt. Hetzelfde geldt voor de stolpboerderij die in de gemeente Alkmaar bij de Oudorper kippenbrug in de Schermer staat. Vlakbij waar al eerder een stolp werd gesloopt en vier andere onder de opgeschaalde N242 verdwenen. s

INHOUD

- s *Kiek 8 en Kiek 9*
- s *Stolpen in de Schermer*
- s *What's in a name*
- s *Stolpen als exportproduct*
- s *Binnenkijker*
- s *Boer & Jongens*
- s *Boe en hek, groene Hart*
- s *Stolpen in het nieuws*

KIEK 8

FOTO: COLLECTIE REGIONAAL ARCHIEF ALKMAAR

De stolp van Kiek 8 bleek nu restaurant 'De Olifant' in Heerhugowaard.

De Kiek 8 in de vorige nieuwsbrief toonde een stolp in Heerhugowaard, dat was al bij de foto vermeld. Waren er inzenders die er meer van wisten? Van mevrouw Stroomer-de Vries ontvingen we nadere informatie. Zij schrijft ons: 'De boerenplaats op Kiek 8 heeft heel wat van haar oude glorie verloren maar bestaat nog wel. De gemeente Heerhugowaard kocht deze stolp in 1971 voor de bouw van winkelcentrum Middenwaard. Gelukkig staat hij nog fier overeind en is de sloophamer hieraan voorbij gegaan. Al jaren is dit restaurant 'De Olifant'. Doordat Henk Komen (stolpenkenner Heerhugowaard en auteur van het boek Stolpboerderijen in Heerhugowaard, red.) is uitgesloten van deelname ging mij een licht op. Het boek kreeg ik met Sinterklaas, maar dat heb je zomaar nog niet uitgelezen... In het Jaar van de Boerderij (2003, red.) meen ik, stond er van zijn hand elke week een artikel in De Koerier. De meeste daarvan heb ik uitgeknipt of van anderen gekregen. En dit was nr. 58 van 'Stolp in Beeld', zodoende kon ik dat opzoeken. De Heerhugowaard doorkruisen op de fiets was wel een optie maar daar is al zo veel gesloopt dat hij er net zo goed niet meer zou kunnen staan. Vanwaar trouwens de naam De Olifant?'

KIEK 9

Een kiek van een West-Friese stolp. Is het geen plaatje?

Groot en stoer staat de boerderij aan zowel weg als water. De darsdeuren aan de wegwant, de voormuur van het woongedeelte springt licht naar voren en het voorhuis (links) steekt

met zijn houten topgevel en makelaar daar voor weer prominent uit. Zo typisch en karakteristiek voor West-Friesland. De vermelding op de achterkant van de foto is dan ook de enige en tevens rake aanwijzing: 'Venhuizen' staat er. Hier moeten we het mee doen.

Het beeld op de foto is van het volle boerenleven van begin vorige eeuw? In elk geval van voor de oorlog. De praam, zwaar beladen met de oogst, ligt aangemeerd in een sloot vol kroos. Het is dus zomer. Wat er in de manden zit is niet duidelijk. Een vrouw (de meid?) houdt de schuit met de kloet tegen de wal. Twee mannen lossen de oogst in een gereedstaande paard en wagen. Ook twee mannen op de wagen. Een tweede kar staat klaar. De vracht is kennelijk niet voor de stolp op de foto bedoeld, want de darsdeuren zijn gesloten op het loopdeurtje na. Dat staat open. Wordt er hulp geboden?

De stolp is voornamelijk met pannen gedekt. Alleen de top die boven de nok van het voorhuis uitsteekt is met recht riet gedekt. Geen dakspiegel. De brede nok (dwars op de weg) verradert het dubbele vierkant. Bovenop (rechts) een vierkante schoorsteen.

Het voorhuis is mooi van eenvoud. Een forse makelaar met daaronder een bovendeur in de houten topgevel met lichte waterborden en windveren. Een voordeur met bovenlicht met rechts twee gelijke T-ramen. Hoewel niet goed zichtbaar zijn de ramen in de gevel van de stolp vermoedelijk identiek, gelet op de gelijke hoogte en hetzelfde ritme.

Wat ook niet goed is te zien, is het aanbouwje links van het voorhuis. Wat kan dat zijn? Onder de kilgoot een verzamelbak voor regenwater die niet zichtbaar, maar zeer waarschijnlijk aansluit op een de waterput. De witte (of blauwe?) smetrand is wel zichtbaar en springt duidelijk in het oog. Daar was die ook voor: om te laten zien dat je een propere bedoening had. Daar zorgde de boerin wel voor.

Volgroeide iepen langs de weg. Een forse bomenrij naast de stolp. Een rijk geornamenteerd ijzeren hek bovenop de brug. Het hek is dicht. De brug rust op vier stevige palen en een aarden 'landhoofd' die helemaal is dicht gezet met keurige rijen dakpannen. We zeiden het al: een plaatje, maar wie weet meer over deze prachtstolp te vertellen? Reacties graag naar het secretariaat.

FOTO: WEST-FRIES ARCHIEF

De Kiek 9 Wie-weet-waar-stolp.

De deelnemers aan de cursus 'De Stulp Stap voor Stap' bezochten op 3 mei de boerenerven en interieurs Koningspade 23 en Gouwe 48 in Hoogwoud. Als -alom gewaardeerde- afsluiting van deze cursus.

FOTO: MART GROENTJES

FOTO: MART GROENTJES

Nieuwe zorgboerderijen. Boven die in Middenbeemster (v/h boerderij Knip), onder in Hoogkarspel, Streekweg 48 (met uitgebroke gevels waarin zich zeldzame koeramens bevonden). In de volgende nieuwsbrief meer.

FOTO: JOOP VAN DIEPEN

FOTO: KEES DE GOOYER

Graftermeer. Nieuwbouwstulp met gebruik van het vierkant van een der twee kapbergen. De evolutie van de stulp in een notendop. Nieuwe functie in bestaande constructie met behoud van het karakteristieke silhouet.

FOTO: MART GROENTJES

Koedijk, Kanaaldijk 264, v/h stolperk Nood Gods. In 2002 afgebrand en vervolgens plan herbouw en herbestemming in zorgboerderij. Gemeentelijk monument. Waarschijnlijk wordt de stulp toch gesloopt. In de volgende nieuwsbrief meer.

STOLPEN IN DE SCHERMER: ROUTE EN TENTOONSTELLING

De Schermer is jarig: 375 jaar oud en dat wordt gevierd. Een speciale stolpencommissie zet het agrarisch erfgoed op de kaart. En dat ook letterlijk want van 16 karakteristieke Schermer stolphoeven is een kaartenserie gemaakt die de basis vormt voor een aantrekkelijke (fiets-)route. Bovendien komen de stolpen van de Schermer in de schijnwerper met een tentoonstelling in het Zwarte Kerkje, een kerk gebouwd als stolp. En zijn er open dagen om langs de route stolpen te bezichtigen.

De Schermer is jarig: 375 jaar oud en dat wordt gevierd. Een speciale stolpencommissie zet het agrarisch erfgoed op de kaart. En dat ook letterlijk want van 16 karakteristieke Schermer stolphoeven is een kaartenserie gemaakt die de basis vormt voor een aantrekkelijke (fiets-)route. Bovendien komen de stolpen van de Schermer in de schijnwerper met een tentoonstelling in het Zwarte Kerkje, een kerk gebouwd als stolp. En zijn er open dagen om langs de route stolpen te bezichtigen.

Het grote binnenmeer *Scher-meer* viel droog in 1633 door 52 Leeghwater-molens in opdracht van de gemeente Alkmaar. Met een unieke, nog steeds bestaande verkaveling met haaks op de vaarten liggende kavels van 90 tot 100 breed. Meer dan 200 stolpboerderijen werden gebouwd; de kaart van Uitwaterende Sluizen uit ca. 1680 geeft al 180 stolpen aan. Zoals in de eerder drooggemaakte Beemster zijn de stolpen van het 'Noord-Hollands' type waarbij de voorzijde woongedeelte is en stal en dors aan de zijgevels evenwijdig lopen met de darsdeuren aan de achterzijde. Enkele stolpen wijken van dit grondplan af en zijn of van het West-Friese stolptype met de darsdeuren aan de voorzijde of het betreft langhuisstolpen, soms met losstaande kapberg. Die zijn ouder en vind je buiten de droogmakerij, in Grootchermer, -ook gemeente Schermer-. Ten behoeve van de Boerderijen Beeldbank werden alle stolpen geïnventariseerd en dat leverde incl. Grootchermer, Driehuizen, Oterleek en de Noordeindermeer 192 stolpboerderijen op. Enkele ervan zijn er inmiddels gesloopt (o.a. aan de N242) c.q. verbrand -maar daarvan verrees ook weer een aantal uit hun as in de vorm van nieuwbouw-woonstolpen.

Dubbele singels

Opvallend in de Schermer, -de droogmakerij- zijn de dubbele singels. Bij nog zo'n 20 stolpen vind je nog een binnengracht. Vele verdwenen

in het begin van de 20ste eeuw. De dubbele singel is het resultaat van de bouwwijze van de stolpen in de jaren na de drooglegging. Ze werden op terpjes gebouwd om verzakking en wateroverlast in de kelders -een verschijnsel in Beemster, 20 jaar eerder- te voorkomen. De grond voor de verhoging kwam uit de uitgegraven dubbele singel. Hier kon de was worden gedaan en de emmers geboend. De verhoogde ligging verleende ook status aan de stolp; bovendien was de strook tussen de waterpartijen praktisch bij het weiden van jongvee. Voor de bewoners van een aantal herenboerderijen betekende de binnensingel een leuke waterpartij om in te spelevaren. Mooie voorbeelden van dubbele singels zijn er aan de Zuidervaart ('Weltevreden') en 'Singelhoeve'). Ook aan de Lange Molenweg zoals bij het erf van de Maria-hoeve, met indrukwekkende kastanjabomen. Bovendien is de vroegere herenboerderij Wettenburg aan de Noordervaart, sinds 1987 gemeentehuis, er mee voorzien. Typisch voor de Schermer zijn ook de twee kastanjabomen aan de weg, ter weerszijden van de inrijpoort.

De oudste stolp

'De 12 Apostelen' is de naam van de oudste stolp van de Schermer, gebouwd in 1641 voor Jan Deutz, een koopman die het monopolie tot verkoop van kwikzilver (!) in Noord Europa bezat. Getooid met een 'Vlaamse' gevel (renaissance-topgevel) in trapmotief met 'koeienoog'-ovaal raampje- en op het dak een ronde schoorsteen. De raampartijen zijn 19^e eeuws en opvallend is voorts de zwarte (onder) en witte plint (erboven) aan de onderzijde van de voorgevel. Voor de stolp kwam in de jaren zeventig een sloopplan dat na acties van o.a. de historicus Johan Schilstra, architect Cornelis de Jong en Schermer-voorvechter Henk Hoek gelukkig op tijd werd gekeerd waarna bescherming als Rijksmonument is gevolgd en restauratie. De vroegere veestolp met koestaart is nu in gebruik als akkerbouwbedrijf.

Nieuwe functies

Zoals in overige delen in Noord-Holland kent Schermer het probleem van de teruglopende hetzij veranderende agrarische (bloembollen-) bedrijvigheid. Ook is er vooral in de Schermer het probleem van bedrijfsopvolging en een meer dan gemiddeld vrijgezellenbestaan van de boer (zoekt...?). Met consequenties voor stolpen die vrijkomen na de agrarische bedrijvigheid. Opvallend veel stolpen worden hier overigens door de familie nog zelf bewoond en in de aloude boerentraditie behouden. Dat geldt in veel mindere mate voor de lintbebouwing van Grootchermer en Driehuizen die, in de Eilandspolder gelegen, met vaarboerderijen een veel moeilijker bedrijfsvoering kennen. Naast 'echte' boerenstolpen en stolpen die op verantwoorde wijze door 'stadse lieden' worden bewoond zijn er in de Schermer andere functies in stolpen ondergebracht. Zoals het gemeentehuis, een kerkgenootschap, een appartementencomplex, een kinderopvang, pension, kaasboerderij, museumboerderijen en, op het erf, enkele boerencampings. Bovendien is er in de vroegere dors van de monumentale stolp aan Noordschermerdijk 3 een concertzaal ingericht voor openbare uitvoeringen. Ermaast staat stolp 'De Hulst' al enkele jaren in z'n blootje achter grote treurwilgen. Het is de bedoeling dat deze boerderij na restauratie jongerenhuisvesting gaat herbergen.

Feest!

Het 375-jarig bestaan wordt gevierd in augustus met een uitgebreid programma van evenementen. De stolp komt daarbij in het zonnetje met:

Route langs 16 stolpen

De route De Schermer en zijn stolpen is in beeld gebracht in de vorm van een aantrekkelijk mapje met 16 kaarten van dito interessante stolpen. Een dwarsdoorsnede van het erfgoed en zodanig gerangschikt dat er een mooie route door het stolpenland is ontstaan. Op de kaarten is een vroegere afbeelding van de betreffende stolp te zien, meestal met de boerenfamilie al deftig poserend, en een foto van de huidige situatie en op de achterzijde een toelichtende tekst. De omslag van het mapje toont de 'Caerte van de Scher-meer' uit de 17e eeuw met daarop de nummers van de stolpkaarten en de wegen. De kaarten kunnen verstuurd worden maar wij raden aan twee setjes aan te schaffen om er in ieder geval een zelf te houden. Voor 4 euro aan te schaffen in alle café's en restaurants, in de Museummolens (VVV) en via www.samen375schermer.nl. Ook bij de tentoonstelling in het Zwarte Kerkje. Een echte aanrader!

16 kaarten met stolpen oud en nieuw in mapje vormen de basis voor een pracht(fiets)route door de jarige Schermer.

'De 12 Apostelen', Stompetoren. Schermer's oudste stolp (1641). Met karakteristieke 'Vlaamse' gevel en ronde schoorsteen.

De tentoonstelling

In het Zwarte Kerkje in Zuidchermer (een godshuis gebouwd als stolp) is van 10 augustus t/m 7 september de tentoonstelling 'De Stolp in Beeld' te zien. Op grote posters komen de verschillende aspecten van de stolp in Noord-Holland in beeld: de types, bouwkundige versieringen, het gebruik vroeger en nu en de bedreigingen. Ook zijn er unieke opnamen uit de jaren rond der eeuwwisseling naar de 20 eeuw uit de collectie van Jan de Groot waarbij Schermer families met knecht, meid, hond en boerenwagen geduldig de lens in kijken. Er zijn maquettes en bovendien zijn

De dubbele singel van 'Weltevreden', aan de Zuidervaart, Zuidchermer.

'De Hulst', Noordschermerdijk, Oterleek. De al begonnen afbraak werd stopgezet en plan voor herbestemming voor appartementencomplex ontworpen. Te bezichtigen (met toelichting) op 26 en 27 augustus.

alle 192 Schermer stolpen op briefkaartformaat in de tentoonstelling opgenomen. Openstelling is op zaterdag en zondag en in de feestweek (22 t/m 30 aug.) ook op dinsdag 26 en donderdag 28 augustus (telkens van 11 tot 16 uur).

Openstelling

Op zaterdag 16 en zondag 17 augustus (11 - 16 uur) zijn voor bezichtiging opengesteld de stolpen:
- 'Veelust', Zuidervaart 17, familie Groot. Stolp uit 1760 met voorgevel uit 1883. Met gerenoveerd erf en ingerichte zomerstal.

- Lange Molenweg 10, familie Schot. Hier is een grote collectie historische landbouwwerktuigen en oude trekkers opgesteld.
- Noordschermerdijk 1. Stolp uit 1635, verbouwd met aanbrenghing van klokgevel in 1777. Met camping 't Zomersproetje. De dors is in gebruik als theater en concertzaal. Voor het programma zie www.samen375schermer.nl

Op 26 en 27 augustus is de stolp De Hulst (zie foto) van 11 tot 16 uur te bezichtigen. En de najaarsexcursie voor onze leden voert ook langs (vier) stolpen in de Schermer. Daarover meer in de volgende Nieuwsbrief. s

WHAT'S IN A NAME

De auteur van de serie What's in a name waarin de naamgeving van de stolp centraal staat, doet nog steeds nieuwe ontdekkingen op haar speurtocht naar het woord stolp in verschillende windstreken. Het woord stolp betekent in meerdere talen 'paal'. Hierbij een nieuwe bijdrage van mevrouw Wigman.

Waarom wordt in het Russisch *stolp* aan het einde met een *b* of met een *p* geschreven? Deze vraag intrigeerde mij opnieuw toen ik in een atlas van Rusland meerdere plaatsen en ook eilanden zag staan in verschillende combinaties met CTOb (=stolp) – namen die alle eindigen op een *b*. Ik kreeg toen de ingeving een kennis in Rusland aan te schrijven en ontving de volgende gegevens: 'In het Russisch betekent CTOïb een zelfstandige basis van iets en tegenwoordig verstaat men onder CTOïb meestal palen, als verbindingselementen voor elektriciteit. Vroeger werden huizen gebouwd op een fundament van palen. In de 18^e en 19^e eeuw werden ook straten aangelegd door middel van palen die dicht tegen elkaar de grond in werden geslagen. In die periode werd

CTOïb nog met een *p* geschreven.' Van de beroemde dichter Pushkin (1918-1937) zijn de volgende, bekende regels (ook in het antwoord opgenomen): 'Ik heb een monument voor mijzelf gebouwd, maar niet met de hand. Op de voor het volk bedoelde weg naar dit monument zal geen gras groeien*. Dit, terwijl het (monument) met zijn weerspannige kop hoger zal reiken dan de Zuil van Alexandrië' (*bedoeld: er zal op die weg geen gras kunnen groeien omdat het volk er steeds op zal lopen dwz het volk zal het werk van Pushkin blijvend lezen en dus niet teloor laten gaan).

De genoemde zuil is een van zeven oudste wereldwonderen en door Pushkin weten we nu bovendien dat in zijn tijd het woord stolp

in het Russisch met een *p* werd geschreven. Mijn lerares Russisch ontdekte voorts een voor ons nieuwe vertaling van het woord stolp namelijk een *toren*. Dit lijkt logisch want de Zuil van Alexandrië (ook Pharos genoemd) was in de oudheid een Egyptische vuurtoren.

Onze stolphoeven hebben er dus nog een link bij gekregen - waar we trots op mogen zijn want zelfs de historisch vuurtoren de Pharos werd ooit *stolp* genoemd. (Voor lezers geïnteresseerd in grammatica: in de tekst van Pushkin staat voor stolp: CTOïPA. De *A* duidt op de tweede naamval in de Russische taal, gebruikt bij de vergrotende trap).

B.Wigman-Kern

S

STOLPEN ALS EXPORTPRODUCT

De zendingsdrift van de Noord-Hollandse boer is al enkele malen in onze nieuwsbrieven beschreven. Om redenen van perioden van slechte bedrijfsomstandigheden, nieuwe en betere vestigingsplaatsen of in de verdrukking komende geloofsbeoefening weken (vooral West-Friese) boeren uit naar andere streken in binnen- en buitenland. En ze namen de vorm van de stolp, hun eigen vertrouwde boerderijtype, mee. De geëmigreerde boer bouwde op zijn nieuwe land ook weer een stolp want dit type, dat voor het veebedrijf zeer efficiënt gebleken was ook in nieuwe omstandigheden goed bruikbaar. Zo verschenen stolpen in de zuidelijke helft van de provincie waar de hallenhuisboerderij de toon aangeeft.

In Aalsmeer, Weesp, Bovenkerk en Nederhorst den Berg staan sindsdien ook stolpen. In de Haarlemmermeer verscheen een staalkaart van Nederlandse boerderijvormen - waaronder zo'n 30 stolpen - toen er na de drooglegging (helft 19^e eeuw) landbouwers werden aangetrokken. Ook in Zeeland en zelfs in Limburg. In Friesland, dat toch een verwant type bezit, werden ook door eigenwijze Noord-Hollanders stolpen gebouwd. Maar ook verder weg verrezen stolpboerderijen Vanwege hun geloofsovertuiging uitgeweken West-Friese boeren bouwden in de 17^e eeuw grote stolpen in Sleswijk-Holstein, op het schiereiland Eiderstedt. Nog zo'n 70 staan er

nog: Haubarge. In nieuwsbrieven 39 en 42 zijn ze beschreven en in het jaarboek 2007 van de historische vereniging De Cromme Leeck is er een artikel aan gewijd.

Stolpen in Vlaanderen

Koos Groot van de historische vereniging Hauwert stuurde ons interessante informatie over de trek van boeren uit oostelijk West-Friesland naar West-Vlaanderen, in de 17^e eeuw. Een der nazaten, Eduard Georges Vyvey, speurde rond zijn woonplaats Gistel (Caemerlinckx Ambacht, tussen Nieuwpoort en Oostende) aan de hand van o.a. grafmonumenten en archieven naar familiale verbindinglijnen en resterende boerderijen. Hij kwam veel namen tegen met een ontegenzeggelijk Noord-Hollandse achtergrond. Niet altijd eenvoudig te determineren vanwege de latere vervaamsing ervan (o.a. Clays Costers, Dieryckx Vissersch, Janssens Timmerman, Severyn Clays Blocker, Jacob Pieters Hauwert). 'En het bleef West-Friezen regenen' noteert Vyvey in zijn onderzoek.

Van de stolpen die werden gebouwd zijn er nog enkele in herkenbare vorm terug te vinden. Ze worden bergschuren of Friese schuren genoemd als onderscheid met de Vlaamse schuren. In een boedelbeschrijving van een 'hof' in Leffinge is de term 'seer grote berg' te lezen voor een in 1650-51 herbouwde

boerderij met 'huusinghen, stallinghen, schueren en andere edificien'. In de beschrijvingen zijn ook de specifieke gebruiksvoorwerpen en gereedschappen vermeld, alle met het voorzetsel 'Hollandse'. In Leffinge stonden in die tijd minstens acht stolpen. Nog staat er ook de Friese schuur van de Fleriskothoeve, dicht bij zee, herbouwd na brand in 1950. Deze was zo groot dat hij als baken voor de zeevaart diende. Zegt men... want rond de West-Friese boeren en hun stolpen ontstonden verhalen en legenden zoals die van Fleris 'die raar spreekt' (West-Fries dialect) en geen knecht in dienst kon houden; in een paard veranderde'; dieren betoverde enz.

S

Stolp bij boerderijcomplex in West-Vlaanderen.

FOTO: MART GROENTJES

B I N N E N

In dit nummer de achtste van een serie artikelen over interieurs van stolpen. Nog meer dan de buitenkant zijn de variaties binnenin eindeloos. Na bedrijfsbeëindiging zijn stolpboerderijen voor allerlei functies in gebruik, het meest als woonstolp. De stolp van deze Nieuwsbrief is een woonboerderij in Zuidschermmer, hoewel op het erf ook een onderneming voor weg- en waterbouw resideert.

Een dijk. Een stolp. Een fors bemeten lofwerk siert de gemetselde topgevel en steekt als een woeste kuif boven weg en dijk uit. Als een witte kanaalwachter, als een exotische uurtoren onder een rijzig puntdak. 'Meerna', waar al sinds 1637 een stolp met die naam staat. Gebouwd in opdracht van de stad Alkmaar, die grote belangen had in dit jaar jubilerende Schermer en dit onder meer liet blijken door in het nieuwe land te investeren door er drie stolpboerderijen te bouwen. In polder I wordt in juli 1636 een 'wooningh of stolp, met brugge en poort' aanbesteed, die heel goed de genoemde voorganger van de huidige stolp kan zijn geweest (zie 'Recht toe, recht aan', pag. 5).

Sinds 1990 is de stolp eigendom van de familie Winkel. De verbouwing die volgde, voltrok

zich in een aantal meerjarige fasen. Els en Dolf Winkel zijn apetrots op het uiteindelijke resultaat. Gestart werd met het vernieuwen van twee rieten dakvlakken en het opruimen en herinrichten van het erf voor het bedrijf. Het gezin huisde op verschillende plekken in de stolp. Van dars naar vierkant, vervolgens naar de lange regel. In 2008 is de verbouwing min of meer klaar. Spijt hebben ze nooit gehad en hun praktische instelling werd gevoed door de wetenschap dat de resultaten van het bouwbedrijf en de daaraan gekoppelde bedrijfsvoering het tempo van de verbouwing bepaalde. 'Dat gaf ook ruimte en tijd voor bezinning', verklaart Els lachend. Memorabel is in dit verband de boerenspreuk: 'Achter gaat voor'. Waarmee de boer bedoelt, dat investeren in stal en vee op de eerste plaats komt.

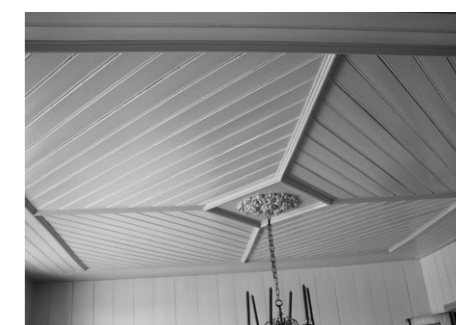
FOTO'S: MART GROENTJES

Els en Dolf kregen de beschikking over vrijkomend bouw materiaal van een gesloopte stolp, ook aan het Noordhollands Kanaal, die moest wijken voor de Huisvuilcentrale. Een en ander was in 1991 in onze Nieuwsbrief aangeboden door de gemeente Alkmaar. Hiermee konden de Winkels hun droom verwezenlijken, want met dit bouw materiaal konden ze hun stolp volledig in stijl terugrestaureren naar de situatie van rond 1900. 'We waren zo blij als blik', zegt Els, 'we hebben bijna al het materiaal weer hergebruikt!'

Een grote keuken op de lange regel, met buiten een terras op de plek waar ooit de aanbouw voor een Zuid-Hollandse stal stond, is het gezellige centrum van de woning. Een korte gang leidt naar de voordeur en naar de twee woonkamers met fraai toegepast houtwerk. De vensterbanken, de binnenluiken, de ramen, de (schuif)deuren, de bedsteden natuurlijk. Het zijn echter de houten plafonds die de kamers een bijzonder cachet geven. Bij beide plafonds, die verschillen van vorm, is de geometrische verdeling en het gebruik van de planken opvallend en van exclusieve schoonheid. Een potloodgrijs geschilderde houten vloer en een zwarte, natuurstenen schoorsteenmantel maken het interieur compleet. 'Meerna' is groot. 17 bij 20 en met staart 26 meter. Het vierkant is bijzonder, namelijk met een middenstijl. In het vierkant de met een plafond afgetimmerde recreatieruimte en de dors is werkruimte, met een trap naar boven. Het erf is breed en ruim en met gevoel voor harmonie ingericht. Op een naastgelegen stuk moet nog een boomgaard komen. Slapen doen Els en Dolf in de staart en vandaar is er een zichtlijn over de volle lengte van de stolp. Hetgeen Els gelukkig maakt: 'Wat een end huis heb ik toch'.

k i j k e r

Houtproducten van Van Vliet, kwaliteit op 'duurzame hoogte'

De enige beperking bij toepassing van Van Vliet hout is uw fantasie. Werkelijk alles is mogelijk met ons kastanje-hout, eikenhout, douglas en larix. Deze houtsoorten zijn van nature duurzaam zonder verduurzaamd te zijn! De duurzaamheidsklassen van onze houtsoorten zijn II en III, wat overeenkomt met een "levensduur" van 10 tot 25 jaar! Het hout voor onze houtproducten komt uit verantwoord beheerde bossen, waarbij we ook het door boson-derhoud vrijkomende resthout gebruiken.

Milieuvriendelijker kan niet!

Toepassingen:

- carports
- bijgebouwen
- tuinhuisjes
- schuren en bergruimten
- dierenverblijven
- origineel Engels hekwerk
- afrasteringspalen
- etc.

van Vliet Kastanjehout bv

Gooyerdijk 41 / 3947 NB Langbroek / Tel. 0343 - 45 44 00 / Fax 0343 - 45 20 04
www.kastanjehout.nl

Van Vliet Kastanjehout b.v., nummer 1 in duurzame kwaliteits houtproducten

ARCHITECTEN- EN INGENIEURSBUREAU
W.A. DE HERDER bna vof

postbus 40 1770 aa wieringerwerf
e-mail: deherder@wxs.nl

dorsmolen 15d 1771 pa wieringerwerf
tel.: (0227)600660 fax: (0227)603597
varkensgrasweg 3-5 1778 je westerland
tel.: (0227)591474 fax: (0227)591931

voegbedrijf
EK&STEEN

Gespecialiseerd in het
restaureren van oude gevels

- reinigen -
- snijvoegen -
- impregneren -

De Corantijn 26d, 1689 AN ZWAAG
T 0229 21 09 10, F 0229 27 25 84

Cor van Siledregt **NOORD-HOLLANDSE
Boerenhekken**

PRIJS 17.50
ISBN 987-90-78381-21-1

STICHTING UITGEVERIJ NOORD-HOLLAND
INFO@UITGEVERIJ-NOORD-HOLLAND.NL
WWW.UITGEVERIJ-NOORD-HOLLAND.NL

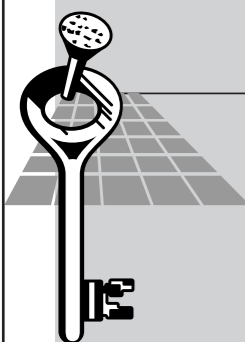
NIEUWE UITGAVE VAN

de stolp te kijk

J.J. SCHILSTRA L. BRANDTS BUYS C. DE JONG

PRIJS 19.50
ISBN 90-71123-78-2

STICHTING UITGEVERIJ NOORD-HOLLAND
INFO@UITGEVERIJ-NOORD-HOLLAND.NL
WWW.UITGEVERIJ-NOORD-HOLLAND.NL

KWANTES MAKELAARDIJ CV
DE SLEUTEL TOT AGRARISCH BEZIT

- Aan- en verkoop van bedrijven en land
- Aan- en verkoop buitengewoon en particulier onroerend goed
- Onteigening
- Pachtzaken
- Melkquotum
- Agrarische taxaties
- Financierings- en verbouwingstaxaties
- Advies en begeleiding bij emigratie (Interfarms Emigratieservice)
- Specialist in Buiten Wonen

Bezoek ook onze site www.kwantesmakelaardij.nl voor ons volledige aanbod.
Middenweg 9 • Andijk • (0228) 59 22 44 • www.kwantesmakelaardij.nl

DEELNEMER INTERFARMS EMIGRATIESERVICE

BOER&JONGENS

In deze rubriek grasduinen wij in het rijk gevulde foto-archief van de bekende Noord-Holland-fotograaf Wijnand Jongens. Behalve op het polderland richtte hij zijn lens op het boerenleven, het leven dat verdween. Vanaf 1960 legde Jongens vele kenmerkende aspecten vast: de boer, de stolpboerderij en zijn omgeving, maar ook interieurs en interessante details. Hier de tweede in de serie van dit jaar met het onderwerp plankenwanden.

Een **gepotdekseld** schot, ook wel *staande weeg* genoemd, bestaat altijd uit **staande** houten delen. Twee planken naast elkaar met ruimte ertussen, afgedekt met een derde plank, gespijkerd over de twee vorige tegen inwateren. Deze goedkope planken zijn vaak *ongekant recht* en worden ook wel *schaal-en waandelen* genoemd, vanwege ruwe boombast en spint die aan de buitenkant zijn blijven zitten.

De hechting waaraan het schot bevestigd wordt bestaat uit een skelet van vooral liggende houten balkjes. De afgebeelde kippenboet (anno ca.1950) met lessenaarsdak staat, heden half ingestort, op het zogenaamde *ouwe land*, het Schemereiland. Decor in een bejaarde hoogstammenboomgaard aan het Haviksdijkje te Grootchermer, op het erf van nr. 6. Voorheen werd zo'n schot meestal geteerd of zoals hier in de carbolineum gezet. De paneeluur is te mooi voor deze sobere boet, dus waarschijnlijk als tweede gebruik. Andere toepassingen van potdekselschot zijn te zien aan onvolledige stolpen, boten-, hooi-

FOTO: WIJNDEL JONGENS

en schijthuizen, eenden- en kippenboeten, hokken en schuttingen. Dergelijk schot met goedkoop hout werd vooral toegepast in agrarisch arme gebieden zoals op het eiland

Texel bij schapenboeten, op de voormalige eilanden Wieringen en Marken, in het Schemereiland en in de regio's Waterland, Zeevang en Zaanstreek.

Cor van Siledregt **NOORD-HOLLANDSE
Boerenhekken**

Traditionele houten hekken
in het landschap

stolpenwinkel
BESTELBON

Naam: _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Ik bestel hierbij: (alle bestellingen inclusief verzendkosten)

- ... ex. Het Noord-Hollandse boerenhek à € 17,50
- ... ex. handreiking Vierkant achter de stolp à € 7,-
- ... ex. boek De Stolp te Kijk à € 19,50
- ... ex. boekje 'Boerenerven in West-Friesland' à € 13,50
- ... ex. boek 'Ruim Zicht' à € 18,50
- ... ex. boek Landelijke bouwkunst in Hollands Noorderkwartier à € 65,-
- ... ex. Fietskaart Beemster-De Rijk-Zeevang à € 2,50
- ... ex. videoband Stolp in Zicht à € 16,-
- ... ex. dvd Stolp in Zicht à € 24,-

Uw bestelling wordt zo snel mogelijk uitgevoerd, echter kunnen wij geen vastgestelde levertijd garanderen.

Uitknippen en in een gefrankeerde envelop opsturen naar:
Secretariaat Boerderijstichting Noord-Holland, Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen.
Per fax bestellen: 072- 581 68 87; per e-mail: stolpen@xs4all.nl

GROENE HART

Het recent afgesloten project Agrarisch Erfgoed Groene Hart hielp eigenaren van boerderijen met opstallen in dit beknelde gebied van Zuid-Holland, Utrecht en een deel van zuidelijk Noord-Holland op weg naar restauratie en herbestemming. Het karakter van het Groene Hart wordt voor een groot deel bepaald door historische boerderijen, in veel gevallen in lintbebouwing langs sloten, vaarten en rivieren. Door sloop van boerderijen ten behoeve van woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur, maar ook door schaalvergroting en rigoureuze verbouw tot woonboerderij zijn al vele boerderijen verdwenen waarmee de identiteit van dit gebied steeds meer verloren gaat. Na cultuurhistorische waardstelling van de karakteristieke bebouwing zoals niet meer in agrarisch gebruik zijnde (wagen)schuren, stallen en koetshuizen werd in overleg met in het project geïnteresseerde eigenaren een plan opgesteld voor een nieuwe passende bestemming en bijbehorende verbouwing. Vervolgens werd het plan in samenspraak met de gemeente getoetst aan o.a. het bestemmingsplan en na afstemming werd een schets gemaakt van de nieuwe situatie. Het project hielp daarmee de eigenaren goed op weg, zowel door middel van verschaafte deskundigheid bij het plan voor nieuw gebruik als wel de assistentie bij het doorlopen van de procedure bij vergunningen.

De gemeente als spil in het web

Per 1 juli gaat de nieuwe Wet op de ruimtelijk ordening van kracht worden. Als gevolg hiervan krijgen gemeenten binnen de door de provincie vastgelegde kaders het primaat bij het vaststellen en wijzigen van bestemmingsplannen. Deze dienen dan te passen in een

nieuw te ontwerpen provinciale structuurvisie. Over het algemeen hebben gemeenten geen specifiek beleid ontwikkeld gericht op herbestemming van agrarische bedrijfsgebouwen (opmerking in het hierboven vermelde project, red.). Dat geldt ook voor Noord-Holland in veel gevallen. Voor alle plannen die als resultaat van het project zijn ontworpen geldt dat een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk is. Het project heeft door de gevolgde werkwijze - het tijdig betrekken bij de plannen - deze procedure versneld. In het algemeen is het zo dat als het onderwerp cultuurhistorie bij een gemeente geen al te hoge prioriteit heeft, er bij toetsing al snel een negatief advies zal volgen. Gemeenten zijn ook bedacht op precedentwerking. Als de cultuurhistorische waarde en het belang van behoud kan worden aangetoond door middel van inventarisatie en waardstelling betekent dit de grondslag waarop de gemeente kan en wil meewerken. Het project zou o.i. navolging in andere gebieden verdienen.

Aan het Groene Hart project werd door 12 eigenaren deelgenomen waarvan 2 uit Noord-Holland (Weesp en Niet-echt). Zij kozen als gewenste functie voor hun (vml.) agrarisch object voor een woonfunctie of recreatieve functie. De restauratie c.q. renovatie en de aanpassing van het gebouw - en erf - vergen over het algemeen een flinke investering. Economisch gezien leveren de twee hier bedachte functies het meest op. Het Groene Hartproject werd ondersteund door de drie provincies, de ministeries LNV en VROM en de Stichting Groene Hart. De Boerderijstichting Zuid-Holland/ Erfgoedhuis Zuid-Holland hadden regie en uitvoering.

HEK EN BOE OP TEXEL

'Mooie houten hekken zorgen vaak voor een goede aankleding van het landschap'.

Zo reageert P.A. Bakker van boerderij 'De Waddel', Westergeest in Den Burg op het artikel over boerenhekken in de vorige nieuwsbrief. Hij vervolgt: 'Tijdens de ruilverkaveling op Texel (1960) werden hekken geplaatst zoals op de foto te zien is. De foto is genomen vanaf Zuid Haffel met op de achtergrond de Hervormde Kerk van Den Burg en dus niet bij Den Hoorn zoals vermeld. De schapenvet op deze foto, een van de mooiste,

is nog op de nok gedekt met zoden ('turen'). Deze werden gestoken op een plek waar de grasmat taai is. Deze zoden zijn ca. 60 x 60 cm en werden met houten pennen vastgezet in de nok. Op de afgebeelde boet zat jaarlijks een scholekster te broeden. Kijk eens goed op de nok! In sommige boeten is nog een welput met drinkwater voor de winterdag opgehokte lammeren.

Het Telexte woord voor boet is 'boe'. Bakker tekent er nog een sober hek bij, van juthout en besluit met de opmerking 'veel waardering voor de nieuwsbrief, goed werk!'.

Portret Mr. Pieter Loojohan Schilstra (1915-1998), historicus en onze vroegere voorzitter wordt in Bergen geëerd met het Schilstraplantsoen. Op 30 mei onthuld door Mattie Schilstra-Schuringa.

Portret Mr. Pieter Loojohan Schilstra (1915-1998), historicus en onze vroegere voorzitter wordt in Bergen geëerd met het Schilstraplantsoen. Op 30 mei onthuld door Mattie Schilstra-Schuringa.

STOLPENCURIOSA

School in piramide-stolpmodel. Midden in Amsterdam

STOLPEN IN HET NIEUWS

UIT HET NOORDHOLLANDS DAGBLAD, VERZAMELD DOOR ED DEKKER, JOURNALIST.

Een pannenberg verrijkt de Zaanse Schans te **Zaandam**. Een dergelijk pannenhooihuis speelde vier eeuwen geleden een belangrijke rol in het ontstaan van de stolp.

Herbouw wacht voor een vorig jaar volledig afgebrande stolp in **Beemster**, een van de oudste in de polder. Er is op deze plek een plan voor vier wooneenheden.

Een nieuwe reeks van Darsconcerten in een stolp in **Oterleek**. Voor het zevende seizoen sfeervol genieten van operettefragmenten aan de voet van de Westfriese Omringdijk.

Vermoedelijk kortsluiting betekent het einde van een stolp in **Zwaag**. Een gevelsteen, waarop de invordering van vee in de Tachtigjarige Oorlog is afgebeeld, bleef bespaard bij de brand.

Een jubileum rond de stolp West-Frisia in **Hoogwoud**, met daarin een museum over het leven op het platteland. De beherende Adriaan Donker Stichting bestaat 25 jaar.

Een boek over het geslacht Stapel geeft in woord en beeld een mooie indruk van veel boerenfamilies in West-Friesland. Veel Stapels waren veehouder in **Sijbekarspel**.

Geen koeien meer op de Manuel Hoeve in **Aartswoud**, wel schapen. Zij trekken zich niets aan van boerengolfers die zich kunnen uitleven op het weiland van deze stolp.

Een nieuw ontworpen stolp in **Zwaag** biedt onderdak aan dertien appartementen voor mensen met een verstandelijke beperking. Het gebouw creëert veel gemeenschapszin.

Puzzelen in **Wognum**. Welk gebouw telt de meeste gevelstenen? Een stolp, vijf. Uitgebeeld zijn de fenomenen geloof, hoop en liefde. Met apart de aanduidingen 'anno' '1625'.

Een publiekstrekker van jewelste, de open dag van de 'Controversy Farm' in **Hoogwoud**. In en rond deze stolp staat alles in het teken van vervoer. Een Muizenkop-treinstel is nieuw.

Als hobby heeft een bollenkweker zijn oude stolp in **Den Hoorn** ingericht als theater. Deze plek was een van 32 locaties van het plaatselijke huiskamerfestival Broadway.

Een wandeling door **Obdam** aan de hand van een bijzonder schrifje uit rond 1778 voert langs een groot aantal verdwenen stolpen. Het schrifje beschrijft het dorp van toen.

Het plan voor de verbouw van een oude stolp in **Julianadorp** vertraagt door bezwaren van omwonenden. De hoeve is in beeld als dependance van een jeugdgevangenis.

De gemeente **Niedorp** wil het makkelijker maken om stolpboerderijen te splitsen in twee woonhuizen. Van de 300 stolpen in Niedorp zijn er slechts veertien officieel monument.

STOLP IN DE BEEMSTER

En telkens weer dat licht, dat tovert met de wereld om ons heen.

Ik hoef geen verre reis om schoons te zien; het is hier naast de deur.

De vroege morgenzon omhelst met schuchter licht de boerderij, met lange schaduwen verleidt zij ons tot weer een nieuwe dag.

En om het middaguur verhardt het licht, verdrijft de romantiek.

Maar als de avond valt dan imponeren luchten zwaar van rood.

Soms is de boomgaard groen, dan weer van bloesem roserood en wit en in het najaar kleurt de herfst haar rijk aan tinten bruin en goud.

De nevels op de wei die koeien varen doet als schip op zee en mist die bomen plaatst als waren zij een theatraal decor.

Als dan de zon die mist verdreven heeft dan schenkt zijn ons alsnog een landschap stil en wit bedekt met rijp als kus van tederheid.

En op een spinnenweb zijn druppels dauw als flonkerend juweel.

De oude essenboom bedekt haar brede voet met diepgroen mos.

De hoge zomerlucht die trilt van warmte en de leeuwerik volgt zijn jubellied. De muggen dansen in het late licht.

Een storm die raast en tiert en grijze wolken voortjaagt en ons dwingt om nederig te zijn, haar oerkracht steeds opnieuw te ondergaan.

De wind loeit om de stolp waaruit de geur van hooi verdreven is en ook de laatste boer. De bedstee bleef als curieus restant.

Maja de Jong-de Herder

Nieuwsbrief nr. 53 van de Boerderijenstichting Noord-Holland 'Vrienden van de stolp', juni/juli 2008.

Secretariaat: Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen, telefoon 072 - 581 68 88 (ma t/m vr 10 - 12.30 uur), e-mail: stolpen@xs4all.nl website: www.boerderijenstichting.nl

Giro 338181 t.g.v. Boerderijenstichting Noord-Holland, Haarlem.

Redactie: Mart Groentjes en Willem Messchaert

Grafische verzorging en advertenties: Carla Buijsman, ipsis b.v., Zwaag (0229 - 27 27 00)

Druk: Meco Offset, Zwaag

Oplage: 2.100 exemplaren

De nieuwsbrief verschijnt 4 maal per jaar.

ISSN 1566-8843

Het bestuur van de Boerderijenstichting Noord-Holland 'Vrienden van de stolp':

Evert Vermeer (voorzitter)
Larixplantsoen 15, 1702 XG Heerhugowaard

Mart Groentjes (secretaris)
Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen

Evert Barendrecht (penningmeester)
Jan Greshoffstraat 20, 1822 JC Alkmaar

Willem Messchaert (perscontacten, vierkantdeling) Stierop 1, 1911 NG Uitgeest

Albert Bolt, Rijsenhout
Katja Bossaers, Westbeemster
Joop van Diepen, Oosterblokker
Sander Douma, Schermerhorn
Maarten Koning, De Goorn
Wim Schermerhorn, Grootchermer
Piet Verhoeven, Heerhugowaard
Noud de Vreeze, Alkmaar
Anneke Zandt, Twisk

De adviseringscommissie:

Sander Douma, Esther de Winter (boerenerven) en ing. Pieter J. Pretz (secretaris).

Advisering

Het is voor leden mogelijk adviezen m.b.t. constructief-technische cq esthetische aspecten en onderwerpen over boerenerven 'op locatie' te verstrekken. Voor een dergelijk advies wordt een bijdrage van € 90,- (all-in) in rekening gebracht.

Verzoeken om advies te richten aan de secretaris van de adviseringscommissie: ing. Pieter J. Pretz, Kanaaldijk 142, 1831 BA Koedijk. Telefonisch dagelijks bereikbaar van 10 - 16 uur: 072 - 562 47 05. Voor boerenerven: secretariaat.

Te weten

- Lidmaatschap van de Vrienden van de stolp is € 15,- per jaar (meer mag).
- Geef tijdig eventuele adreswijziging door!